

STRUCTURA VALENȚIALĂ A PROPOZIȚIILOR CU OBIECT INDIRECT ÎN LIMBILE ROMÂNĂ ȘI ENGLEZĂ

Natalia MORARI

Paternitatea termenului *valență* îi aparține lingvistului francez L. Tesnière, care compară capacitatea verbelor de a atrage și de a reține cu un anumit număr de actanți cu proprietatea cunoscută a atomului în chimie și o definește drept „valență” [1, p.250]. Teoria lui L. Tesnière a fost preluată și dezvoltată ulterior și de alți lingviști, fiind aplicată la studierea diverselor limbi europene [2, p.14].

În lingvistica românească se utilizează, în temei, termenul *valență* [3], deși au mai fost folosiți și alții, cum ar fi: *dependențe* [4, p.328], *insuficiență semantică* [5, p. 329], *goluri* [6, p.143], *însușiri/posibilități combinatorii* [7, p.187] ș.a.

Valența verbului reprezintă însușirea lexemelor verbale de a pronostica participanții la situație, de a deschide anumite poziții libere, care sunt ocupate de constituenți obligatorii și facultativi. În funcție de semantica lexemului verbal, valența stabilește numărul și caracteristicile funcțional-semantice și gramaticale ale determinantilor acestuia. Ea este elementul purtător de informație referitoare la relațiile sintagmatice ale verbului la diferite nivele ale limbii, și anume: la nivel morfosintactic și lexico-semantic.

Se deosebesc trei tipuri de valență: sintactică, morfosintactică și semantică. „Valența prognozează anturajul sintagmatic posibil, iar actualizarea ei se face prin intermediul lexemelor care completează golurile deschise

de verb în jurul său. Datorită acestui statut dublu, valența uneori e calificată drept fenomen semantico-sintactic” [7, p.78]. După numărul actanților implicați, verbele românești se împart în următoarele clase [8, p.55]: verbe avalente (Plouă, Tună), verbe monovalente (Răsare luna), verbe bivalente (Luna bate în fereastră), verbe trivalente (El scrie un bilețel Mariei), verbe polivalente (Băiatul a fost premiat pentru succese deosebite cu o cupă). Transizivitatea și valența dezvăluie unitățile dependente de verb, dintre care prima relevă doar unul sau două elemente, pe când ultima cuprinde toate formațiunile dependente de verb. Astfel, termenul *valență* este mai larg decât cel de tranzitivitate (ce urmează a fi delimitat de valență). În limbile ce nu posedă categoria de caz, subordonarea se manifestă în baza legăturii lexicale a verbului cu cuvântul determinat (cu sau fără prepoziție). În plan contrastiv, valența și tranzitivitatea denotă unele tangențe.

Pentru limba engleză, cercetătorul rus V.D. Arakin delimitează, din perspectivă semantico-sintactică, trei tipuri de valență: subiectivă (prin care se înțelege capacitatea verbului de a se combina cu subiectul propoziției), predicativă (capacitatea componentului verbal de bază de a se combina cu alt verb și, alături de acesta, să formeze predicatul verbal compus), obiectuală (capacitatea verbului de a se combina cu unul, două sau mai multe obiecte).

În gramatica engleză, actanții mai sunt desemnați ca parteneri valențiali sau adjuncți, ceruți sau admiși de verb. În funcție de caracterul facultativ/obligatoriu al valenței, se deosebesc adjuncți (actanți) obligatorii și, respectiv, facultativi. Actanții obligatorii sunt numiți și *complementatori*, iar verbele – *complementative*. Construcțiile private de complementator ce conțin verbul complementativ sunt semantic și gramatical neclare. De exemplu: He is a (writer) / El este (scriitor). Construcțiilor cu adjuncți facultativi li se zice *suplementatori*, ce le corespund verbele *necomplementative* sau *suplementative*. Un astfel de verb poate fi utilizat în propoziție cu sau fără suplementator. De comparat: They are singing a song / Ei cântă un cântec și They are singing / Ei cântă, unde *a song* este un suplementator a cărui lipsă nu periclitează mesajul în ambele limbi. Verbele necomplementative se împart în două categorii: personale (care presupun un subiect al acțiunii) și impersonale (care desemnează fenomene ale naturii).

Verbele complementative (care cer o complinire) se clasifică în dependență de funcția sintactică a cuvântului, raportat la verb prin valența obligatorie. Sunt de menționat trei tipuri de complementatori: 1) predicativi (verbele de relație: He is a writer / El este un scriitor); 2) adverbiali (circumstanțe: He lives in Paris); 3) completivi (sau verbe obiectuale); pe lângă acestea se utilizează unul sau două obiecte gramaticale, de aceea au fost denumite monocomplementative și bicomplementative [10]. Verbele îmbinate cu un singur obiect (monocomplementative) sunt de mai multe

feluri, ținând cont de structurile în care se atestă: a) verbe ce nu realizează construcții pasive (to have); verbe cu obiect direct (ex.: Take the book / Ia cartea); verbe cu obiect prepozițional ce comportă forma de pasiv (ex.: Everyone looked at her / Fiecare se uita la ea / She was looked at/ Era văzută de toți); verbe cu obiect direct, ce nu se supun diatezei pasive (to cost, to veight, to fail, to became); verbe cu obiect prepozițional ce nu formează construcții la diateza pasivă (to belong to, to abound in etc.). Verbele bicomplementative (to give, to bring, to pay) se împart în câteva tipuri, în dependență de structura valențială: a) verbe cu un obiect direct și un obiect ce exprimă adresatul: Give the book to your neighbour / Dă cartea vecinului tău; b) verbe cu două obiecte directe (ex.: My mother taught me this song / Mama m-a învățat acest cântec); c) verbe cu două obiecte prepoziționale (ex.: I agree with you about his latest book / Sunt de acod cu ultima sa carte); d) verbe cu un obiect prepozițional și un obiect ce exprimă adresatul (ex.: Don' t remind me that awful day / Nu-mi aminti de această zi îngrozitoare); e) verbe cu obiect direct și cu circumstanțiale (ex.: Put the book on the table).

Structura valențială a verbului se construiește în baza trăsăturilor categoriale ale verbului (acțiune, stare, proprietate) și a trăsăturilor atribuite actanților săi. Ultimii determină caracterul obligatoriu sau facultativ al valenței. Verbele asociate cu actanții lor formează o structură, numită structură valențială. Lexemul verbal poate avea câteva variante valențiale, al căror număr poate să nu corespundă numărului de sensuri ale acestuia. Se deosebesc verbe cu o singură variantă valențială și cele ce au câteva variante. Numărul total de variante ale valenței unui verb constituie *potențialul valențial*. Subiectul și obiectul reprezintă actanții de bază, obligatorii în planul conținutului. În calitate de actant, obiectul gramatical denumește obiectul spre care este îndreptată acțiunea, iar ca rezultat al acțiunii, el se modifică, își schimbă atitudinea față de subiect și alți agenți ai acțiunii [9, p.104]. Actanții, ca elemente dependente de verbul predicat, se reliefează în opoziție cu elementele ce nu depind de verb. Putem spune că valența cuprinde toate relațiile sintactice realizate de verbul predicat.

Referințe:

1. ТЕНЬЕР, Л. *Основы структурного синтаксиса*. Москва: Прогресс, 1988.
2. FOUQUET, J. *L'ordre des éléments de la phrase en germanique ancien. Études de syntaxe de position*. Paris, 1938; BRINCMANN, H. *Die deutsche Sprache. Gestalt und Leistung*. Düsseldorf, 1962 ș.a. / Apud: СТЕПАНОВА, М.Д. Проблемы теории валентности в современной лингвистике. В: *Иностранные языки в школе*, 1973, № 6, с. 12-22.
3. STATI, S. *Elemente de analiză sintactică*. București, 1972, p. 61.
4. CONSTANTINOVICI, E. *Semantica și morfosintaxa verbului în limba română*. Chișinău, 2007, p. 75-84.
5. BĂRBUȚĂ, I. Structura semantico-valențială a verbului și diateza. În: *Revistă de lingvistică și știință literară*, 1992, nr.4, p. 49-59.

6. VULPE, A. *Verbele creării în limba română*. Chișinău, 2002.
7. *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*. București, 2005, p. 336.
8. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române. Morfologia*. Iași, 1999, vol.I.
9. RIZESCU, I. Observații asupra îmbinărilor de cuvinte. În: *Limba română*, XI, 1962, nr. 5, p. 521.
10. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române. Morfologia*, Iași, 1999, vol.I, p. 329
11. PUȘCARIU, S. *Limba română*. Privire generală. București, 1976, vol. I, p. 143.
12. STATI, S. Categoria sintactică a determinantilor obligatorii. În: *Limba și literatură*, 1968, vol. 17, p.190.
13. CONSTANTINOVICI, E. *Semnificația lexicală și valorile sintagmatice și aspectul temporal ale verbului în limba română*. Chișinău, 2001, p.55.
14. *Теория функциональной грамматики. Субъектность. Объектность. Коммуникативная перспектива высказывания. Определенность/неопределенность /* Под ред. БОНДАРКО, А.В. Наука: Санкт-Петербург, 1992, p.104.
15. РИВЛИНА, А.А. *Теоретическая грамматика английского языка*. <http://www.twirpx.com/file/1042606/>